

Imanence a nové

Ladislav Hejdánek

♦ přípravné poznámky | referát, česky, vznik: březen 1950 ♦ poznámka: Výklad na semináři prof. L. Riegra [FF UK]

♦ preparatory notes | paper, Czech, origin: březen 1950

Imanence a nové¹ [1950]

Celkovost

při vši souvislosti a závislosti každý celek je do jisté míry (čili relativně) autonomní. Tato autonomie však není zdánlivá, tj. není imanentní (a reducibilní). Je třeba předpokládati *centrum* takové autonomie, které ovládá celek: jde o jakéhosi *organizátora*. Ten svým působením *neruší* imanentní zákonitost, která platí okolo (v okolním světě), nýbrž *zanáší* do (široce nebo úzce) vymezeného okruhu *zákonitosti nové*, z imanentních *nevyplývající* (a je přesahující, jako např. kauzalitu). (*Kvantová biologie* atd.)

Nové zákonitosti jsou tedy *zanášeny* do původně imanentního kontextu.

Podle toho, jaké jsou to zákonitosti, podle toho je třídíme na různé obory: (fyzikálně-chemický), biologický, společenský

časově je původní kontext *prvotní* a organizovaný celek *druhotný*; není tomu však věcně (ontologicky, metafyzicky), neboť tam jde o *rovnocennost* obou a v jistém smyslu o *nadřazenost* organizátora nad organizovaným materiálem.

Rozdíl biolog[ického] organismu od člověka:

Reflexe: člověk je schopen mířit na své vlastní organizátorství, je schopen zvládat své zvládání. Zatímco organismus je vždy svoboden od imanence okolí a podmínek (ovšem v určitých mezích) a je poddán pouze zákonům sobě určeným (a *faktickým*), je člověk svoboden ode všeho faktického, tj. i od všech zákonů, jimiž se řídí jeho život. On může tyto zákony zvládat (analyzovat atd.), měnit anebo zavádět jiné. Avšak i od těch je pak (opět vždy do jisté míry) svoboden. To neznamená, že jim může utéci ani že je může kdykoli změnit. Znamená to pouze, že pro něho nejsou *osudem*: dříve nebo později se stanou jeho *služebníky*, tj. dříve nebo později uplatní čl[ověk] nad nimi svou svobodu. Tuto svobodu může uplatňovat (úspěšně) jedině tak, že je loajální k transcendentním normám, tj. k Božím požadavkům.

Nebrat zřetel na skutečnou situaci znamená opravdu idealismus se vši jeho násilností. Ten se musí zhroutit. Vycházet „z konk[retních] podmínek materiálního života společnosti jakožto rozhod[ujícího] činitele společ[enského] vývoje“ (Stalin 19)² je daleko realističtější a znamená úsilí vyčerpat všechny *dané* možnosti: zdůrazňuji, že dané. Je však třeba být důslednější v tezi, že svět je nutno především *měnit*. A měnit, to znamená přinášet něco nového, co tu dosud nebylo, to znamená nově organizovat, to znamená vnášet nové zákonitosti, nová pravidla do života společnosti, která nejsou obsažena v dosavadních pravidlech ani jako *zárodky* a která z nich nemohou být vyvozena. Vše *nové* přichází cestou z transcendentna do imanence, vše nové koření v transcendentnu, a nikoliv v podmínkách, okolnostech, příčinách atd.

Život společnosti se stále obnovuje v malém: tam je první místo rekonstrukcí. Přitom však není život společnosti možný bez určitého do jisté míry *vždy* jednotného názoru, ideálu, společné báze, bez nichž by nebylo porozumění mezi lidmi, a tedy ani společnosti. Malými

¹ Titulní list rukopisu obsahuje přepis „Výklad na semináři Prof. L. Riegra“ a „Fakultní práce č.“ (číslo nedoplněno). Začátek vlastního rukopisu obsahuje dataci „březen 1950“, jeho jednotlivé strany nesou paginaci 16–20. – Pozn. red.

² J. Stalin, *O dialektickém a historickém materialismu*, přel. J. Procházka, Praha 1945, str. 19. – Pozn. red.

opravami, rekonstrukcemi, vývojem společnosti však dochází k stále větší a větší distanci mezi tímto „common sense“ a mezi skutečností – ovšem jen tenkrát, není-li podrobován stejným revizím i onen „ideál“. Tak tomu však je obvykle, neboť ve většině případů nelze systém vylepšovat, je-li jeho vnitřní struktura neadekvátní. Proto ve většině případů nevyhnutelně dochází k „revolucím“ světového názoru. Tato revoluce však nemusí (a nemá) zasahovat samo jádro společ[enského] ideálu (pokud je ve zbožnosti, ve víře). Není-li tomu tak, pak téměř nevyhnutelně dochází i k duchovní revoluci.

Když jde o nové zvládnutí celkové situace, když jde o nový ideál, nový program, tedy je možno jej formulovat *jenom v závislosti* na transcendentních zákonech. Toto úsilí může však být k těmto zákonům *loajální*, nebo *neloajální*. To se pak vždycky projeví: každé násilí, každá nenávist je dokladem neloajálnosti. Patří ovšem k nutným důsledkům, že ani nejklaďnějších výsledků není dosaženo – míním výsledky měřené mírou, do které bylo pomoci lidem; anebo je-li jich dosaženo, pak jenom dočasně a za cenu drahou. Patří totiž k podstatě historie, že historická, tj. přírodu přesahující vrstva se neustále sesedá.